

יום הכיפורים

אמצות
המועדים

יום מהילה
ומהילה
לעשרה

מעלת התשובה דעשרת ימי תשובה ויום הכיפורים
וגילוי עומק הקשר בין ישראל והקב"ה בעיצומו של יום

אור
החסידות

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת
ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאניץ
ס. פאולו ברזיל

ולזכות בניו הני לומדי ותמכי אוריינתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשד,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי', הרב מאיר יעקב זילברשטרום,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב מנחם מענדל יעקובוביץ, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס,
הרב אליהו שוויכר.

מכון 'אור החסידות'

1469 President st. #BSMT,
Brooklyn NY 11213 U.S.A.
— 9 — ת.ד. 2033 כפר חב"ד
ארץ הקודש
*5717 — 1-929-754-6218
orhachasidut@gmail.com — ✉ — oh@chasidus.net

פתח דבר

בעזרה"ת.

בפרוס עלינו יום הקדוש, יום הכיפורים, הבא עלינו ועל כל ישראל לסליחה ולמחילה ולכפרה, נותנים אנו לפניכם את הקונטרס "קץ מחילה וסליחה לישראל", מסדרת "אוצרות המועדים", ובו ביאורים ועיונים במהות ועבודת יום הכיפורים, אשר נלקטו ועובדו מתוך מרחבי תורתו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נב"מ זי"ע.

מדורי קונטרס זה סובבים אודות מהותו של יום הכיפורים, יום של תשובה וכפרה, אשר בזה רובדים שונים וכמה דרגות, מיוסדים על דברי הרמב"ם בפרק שני מהל' תשובה.

המאמר הפותח את הקובץ עוסק בדברי הרמב"ם שבעשרת ימי תשובה התשובה "יפה היא ביותר", מהו עניינו של "יופי" זה, ובמה יפה תשובת עשי"ת על פני התשובה שמחויבים בה במשך השנה כולה.

המאמר השני, עוסק בהמשך דברי הרמב"ם "לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכיפורים", ויבואר אשר ביום הכיפורים יש חובת תשובה מצד עצם הזמן ולא רק מצד חיוב הגברא, ומהו הגורם שביום זה יתחייב האדם תשובה מבלי הבט על דרגתו ומצבו.

המאמר השלישי, עוסק במהות הכפרה המיוחדת של יום הכיפורים מצד "עצמו של יום", כפרה שנובעת מעצם הקשר של יהודי עם הבורא ית', שאינו תלוי בהנהגתו, ואף אינו נגרם על ידי חזרתו בתשובה – והוא הרמוז בהמשך דברי הרמב"ם שיוה"כ הוא "קץ מחילה וסליחה לישראל".

ויהי רצון שנוכח לשוב אליו ית' בלב שלם, ותתקבלנה תפילותינו יחד עם תפילות שאר בני ישראל שיחיו, וניחתם כולנו לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה, ותתקיים התפילה "תשיב מקדש לתוכנו, תרומם הר מרום הרים . . תדרוש גאולה לגלותנו, תגלה קץ לקנותנו, תבוא מהרה לרחמנו, תאמינו לך ותאמירך לנו", במהרה בימינו ובעגלא דידן.

בברכת התורה,

מכון אור החסידות

ימי התשובה ה'תשפ"ז

תוכן ענינים

ב דרשו ה' בהמצאו

מה הפירוש בכך שחתשובה בעשי"ת "היא יפה ביותר", כיצד זה מוכח מדרש ה' בהמצאו, וכיצד הקריבה של הקב"ה באופן מיוחד פניגלה עם מעד האדם?

(ע"פ חזקת מנחם חבי"ם ע"פ 28 ואילך)

ה חייבים הכל לעשות תשובה

כיצד שייך לקבוע "צמ" לתשובה? / "חזמאני נגד" – "תמוד" או ביום הכיפורים? / חיוב תשובה מעד מצב האדם או מעד טרל מעלת חיים?

(ע"פ לקושי שיחות חבי"ם ע"פ 284 ואילך)

ח עצמו של יום מכפר

כיצד יש עשרה ימים בין ר"ה ליוה"כ, כיצד "עצמו של יום" יכול לתקן את נפש החוקק לתשובה, וכמו סוד חזות יום הכיפורים "קץ מחילה וסליחה לישראל"?

(ע"פ לקושי שיחות חבי"ם ע"פ 1149 ואילך, חבי"ם ע"פ 282 ואילך)

יב שיחות קודש

ריבנות קודש מלוקטים מהתועדויות רבנו בנוגע ליום הכיפורים, עבודת התשובה ותפילות היום הקדוש

זאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמש ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו שם, ויש להפיק, אשר במקורם מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאיות מי יכון. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקומי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויכול לעמוד בעצמו על אמיתותם.

דרשו ה' בהמצאו

מה הפירוש בכך שהתשובה בעשי"ת "היא יפה ביותר", כיצד זה מוכח מ"דרשו ה' בהמצאו", וכיצד הקרבה של הקב"ה באופן מיוחד פועלת גם מצד האדם

מה בין "יפה" ל"יפה ביותר"?

כתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ו):

אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר: "דרשו ה' בהמצאו".

והנה ידוע, שאין דרכו של הרמב"ם להרבות בתיאורים ולהשתמש בלשונות מיוחדים ליופי המליצה, אלא "כל דברי הרמב"ם הם בתכלית של דיוק, ויש לדקדק ולפלפל בדבר כאשר תוכל לדקדק בגמרא עצמה" (יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ג), וכמו שרואים במפרשי הרמב"ם שמכל תיבה או שינוי והוספה בלשון למדים כמה ענינים עד להלכות בפועל.

ועל פי זה, יש לעיין בכוונת הרמב"ם, בדיוק התואר "יפה" בנוגע לעבודת התשובה, דמהו החילוק בין "יפה לעולם" סתם לבין "יפה ביותר" בעשרת ימי תשובה? ויש לבאר תחילה ביאור הלשון "יפה":

דהנה, "יפה" הוא שם משותף, הנושא בתוכו כמה פירושים:

"יפה", היינו שהדבר מתאים וראוי לשימוש נכמו "אור הנר יפה לבדיקה" (פסחים ה, א). הערת המו"ל. יתירה מזו, מצינו שתואר "יפה" משמש בלשון עדיף וטוב יותר, כמו הלשון "יפה שעה אחת קודם", ולמעלה מכולם "יפה" כפשוטו, שהדבר נושא חן ויופי.

והנה, נתבאר כמ"פ (ראה לקו"ש ח"ג עמ' 782, ובכ"מ) שכאשר ישנם כמה פירושים בתיבה אחת, מובן שיש קשר ושייכות ביניהם. ויש לבאר שגם בנדר"ד יש שייכות בין הפירושים בתיבת "יפה".

ובאמת, הקשר בין הפירושים בלשון "יפה", תלמוד ערוך הוא במסכת שבת (סג, א), דשם הקשו לדעת רבי אליעזר הסובר שכלי זיין הם כתכשיטים, "וכי מאחר דתכשיטין הן לו, מפני מה הן בטלין לימות המשיח, אמר להן לפי שאינן צריכין שנאמר 'לא ישא גוי אל גוי חרב'". ובגמרא הוסיפו להקשות "ותיהוי לנו בעלמא, אמר אביי מידי דהוה אשרגא בטיהרא", ופירש רש"י: "נר בצהרים, מתוך שאינו צריך אינו נאה".

ומזה מובן, שענין היופי וענין השימוש תלויים זה בזה, והיינו שיופי אמיתי על פי תורה, שייך רק בדבר שמביא תועלת ע"י השימוש בו.

כאשר קרובים יותר – התשובה "יפה" יותר

ועל פי האמור, יש לבאר כוונת הרמב"ם בזה שהתשובה "יפה לעולם", דכוונתו בזה לשני הפירושים ב"יפה":

היות ו"אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ג, כ), נמצא שהתשובה נצרכת ומביאה תועלת ושימוש תמיד – "יפה לעולם", כי כל אחד ובכל מצב צריך לשוב בתשובה, כדי לכפר על העבר ולהבטיח שלא ישוב עוד לכסלה – והיינו "יפה" מלשון תועלת ושימוש.

ומאחר ועל ידי התשובה נעשה האדם "אהוב ונחמד קרוב וידיד" אצל הקב"ה (כלשון הרמב"ם שם פ"ז ה"ו), יש בעבודת התשובה גם ענין היופי כפשוטו.

וגם בהמשך דברי הרמב"ם, בנוגע ל"עשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים", שאז התשובה היא "יפה ביותר", יש לבאר כיצד כוונתו היא לשני הפירושים ב"יפה":

בגמ' (ר"ה יח, א) דרשו את הכתוב "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" בקשר לעשרה ימים אלו.

וא"כ, בשעה שהקב"ה נמצא בקירוב יותר לאדם, מובן שהתשובה נצרכת יותר, שהרי הצורך להיות "אהוב ונחמד קרוב וידיד", גדול ו"יפה ביותר" (מלשון תועלת) – בשעת קרבת אלוקים, מכפי שהיא נדרשת בשעה שנמצא בריחוק מהקב"ה, "מרחוק ה' נראה לי" (ירמי' לא, ב).

וכמו כן בנוגע למשמעות "יפה" מלשון יופי, הרי האהבה, הידידות והיופי של האדם השב בתשובה גדולים יותר בשעה שהוא קרוב להקב"ה, מאשר בזמן של ריחוק. וכפי שהדבר נראה גם אצל בשר ודם, שאינו דומה ביטוי החביבות כאשר נמצאים בקירוב מקום, לביטוי החביבות כשנמצאים בריחוק מקום.

התשובה נחוצה ויפה יותר "בהמצאו"

ועפ"ז יבואר עוד ענין בלשונו של הרמב"ם, דהנה לשון הרמב"ם הוא "בעשרה הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים" התשובה "יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר דרשו ה' בהמצאו".

ולפום ריהטא, הראי' מהפסוק "דרשו ה' בהמצאו" היא רק על זה ש"מתקבלת היא מיד", שכיון שהקב"ה הוא "בהמצאו", לכן התשובה מתקבלת מיד, אך אין בכתוב זה ראי' לזה שהתשובה "יפה ביותר".

אמנם, על פי מה שנתבאר לעיל בכוונת הרמב"ם מובן היטב שמהכתוב "דרשו ה' בהמצאו" מוכח לא רק שהתשובה "מתקבלת היא מיד", אלא גם זה ש"היא יפה ביותר", דמכיון שהקב"ה נמצא בקירוב יותר לאדם, לכן התשובה נצרכת יותר ויופי' גדולה יותר, כשני הפירושים.

[בנוסחאות המדויקות מכתבי יד שנדפסו בימינו, מובא ברמב"ם גם המשך הכתוב "קראוהו בהיותו קרוב". ולפי גירסאות אלו נראה לומר דכוונת הרמב"ם היא להביא ראי' לשתי המעלות דתשובה בעשרת הימים הללו משני חלקי הפסוק: "דרשו ה' בהמצאו" קאי

על כך שהתשובה "היא יפה ביותר", כנ"ל, ו"קראוהו בהיותו קרוב" קאי על "ומתקבלת היא מיד" (לקו"ש ח"ט עמ' 470).

ויש להוסיף ולבאר גודל מעלת הימים שהקב"ה הוא "בהמצאו" ע"פ דרך החסידות:

בספר התניא (פמ"ו ואילך) מבאר רבינו הזקן נ"ע שהכתוב "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" (משלי כז, יט) קאי גם על הקשר של עם ישראל, שעליהם נאמר "אתם קרויים אדם" (יבמות סא, א), אל הקב"ה, שעליו נאמר "כמראה אדם עליו מלמעלה" (יחזקאל א, כו).

והיינו, שכאשר הקב"ה מתעורר באהבה וקרבה לבני ישראל, הרי "כמים הפנים לפנים" גם בני ישראל מתעוררים באהבה וקרבה אליו ית'.

ומזה מובן, שכאשר הקב"ה הוא "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב", הרי כמים הפנים לפנים, גם האדם התחתון, אפילו כאשר אינו רוצה בזה, מתעורר ברצון ותשוקה להתקרב ולהיות מצוי אליו יתברך, וממילא מתגבר אצלו יותר הצורך לעשות תשובה, כדי לבטל את הדברים המבדילים ביניהם, ש"עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם" (ישע' נט, ב).

ועוד זאת, שכאשר הקב"ה הוא "בהמצאו" ו"קרוב", הרי אז התשובה היא באופן שחודרת בפנימיות יותר של האדם.

דהנה, מבואר בספרי החסידות בדרך משל, שהנשמה האלקית שבאדם היא כמו ניצוץ קטן מאלקותו יתברך, ובעשרת ימים אלו כשהקב"ה הוא "בהמצאו" הרי "קרוב הוא לנשמות שבגופים" כמשל ה"אבוקה הקרובה אל הניצוץ שמושכת הניצוץ אלי", ו"כאשר המאור העצמי יורד למטה כל הניצוצות ממילא נמשכים אחריו" (דרך חיים לכ"ק אדמו"ר האמצעי צא, א).

ומכיון שמצידו של הקב"ה הוא נמצא וקרוב להאדם באופן שנרגש היותו כמו "אבוקה גדולה" ו"מאור העצמי", שתואר "מאור" מורה על המקור של כל סוגי ההארות והגילויים שבאים ממנו ית', א"כ מובן מזה, שבימים אלו, הרי "כמים הפנים לפנים", מתעורר בתשובה ה"מאור" של היהודי, היינו פנימיות נפשו.

ובלשון הכתוב במזמור "לדוד ה' אורי" (שמתחילים לומר מר"ח אלול (מטה אפרים סתקפ"א ס"ו, ושי"נ), בתור הכנה לעשרת ימי תשובה): "בקשו פני את פניך ה' אבקש", היינו, שנעשה החיבור של הפנים וה'מאור' שלמעלה - "פניך ה'" - עם ה'מאור' שלמטה - פנימיות ועצם הנפש - "בקשו פני".

ונמצא מובן גודל מעלת "עשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים", שאז התשובה "היא יפה ביותר" לא רק מצידו יתברך, שהוא בבחינת "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב", אלא דבר זה פועל "כמים הפנים לפנים", גם באדם התחתון, שגם הוא מצידו מצוי וקרוב יותר להקב"ה, ולכן נצרך ויפה וראוי יותר שיעשה תשובה, ובאופן שהתשובה פועלת יופי וחיבה מיוחדים בעומק ופנימיות נפשו.

חייבים הכל לעשות תשובה

חייב התשובה ביום הכפורים לעומת חייב התשובה בשאר ימות השנה

יום הכיפורים – זמן תשובה וגם זמן כפרה

כתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ו):

אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבו ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר: "דרשו ה' בהמצאו".

ובהלכה שלאחר מכן כתב:

יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה לישראל. לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים.

מכך שהרמב"ם לא הסתפק בדבריו שבעשרת ימי תשובה, שבכללם יום הכפורים, התשובה "היא יפה ביותר", אלא כתב בהלכה נפרדת ש"יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל" ודווקא אז "חייבים הכל לעשות תשובה", מובן שגדר עשיית התשובה ביום הכפורים שונה מגדר עשייתה בשאר הימים שלפניו (אלא שבנוסף לחיוב המיוחד שישנו רק ביום זה, יש בו גם המעלה של שאר עשרת ימי תשובה, שאז הקב"ה "בהמצאו").

בפשטות ניתן הי' לבאר זאת ע"פ האמור בהמשך ההלכה, שיום הכפורים "הוא קץ מחילה וסליחה לישראל": הקב"ה קבע שביום זה ימחל ויסלח לישראל על חטאיהם. אמנם מכיון שלעיל (פ"א ה"ג) פסק הרמב"ם ש"עצמו של יום הכפורים מכפר דברים", דווקא, נמצא, שאדם העומד במרדו ולא שב בתשובה ח"ו, מונע מסגולתו של היום לכפר עליו. וזהו הטעם ש"חייבים הכל לעשות תשובה" באותו היום, כדי להסיר את המניעה ולזכות למחילה וסליחה מהבורא ית'.

אלא שמפשטות המשך לשון הרמב"ם – "יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל כו' והוא קץ מחילה כו' לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים" – משמע יותר, שחייב התשובה ביוהכ"פ הוא לא רק הסרת המונע למה ש"עצמו של יום הכפורים מכפר", אלא מחמת ש"יוהכ"פ הוא זמן תשובה". היינו, שביוהכ"פ ישנו חיוב תשובה מצד היותו "זמן תשובה", ולא רק בתור יום כפרה. וכן משמע מדיוק לשונו שכתב "והוא קץ מחילה וסליחה לישראל", שהיות היום זמן קבוע לכפרה זהו פרט נוסף על היותו "זמן תשובה לכל" (וכמשי"ת במאמר הבא הענין הנוסף ד'קץ מחילה וסליחה' שנוסף לענין התשובה שביום הכפורים).

ביצד שייך לקבוע "זמן" לתשובה?

ויש לבאר את מעלת התשובה ביום הכפורים על שאר ימי התשובה, בהקדים תמיהה רבתי בגוף הדברים:

הרי מצות התשובה אינה מצוה שהזמן גרמא, דממה נפשך: אם אין לו לאדם חטאים ופעולות אשר לא לה' המה, לא שייך שיחול עליו כלל חיוב לשוב בתשובה; ואם חלילה חטא ועבר על רצונו של הקב"ה, הרי מתחייב לשוב בתשובה תיכף לאחר שעשה זאת, ואין זה תלוי כלל בזמן מסויים. ולפי זה, כיצד שייך בכלל לומר שישנו 'חיוב תשובה' שחל דווקא ביום הכפורים?

[בנוגע לכללות עשרת ימי תשובה לא קשיא מידי, כי מה שעשרה ימים שבין ר"ה ויוה"כ"פ נבדלים בענין התשובה, אין הפירוש שבעשרה ימים אלו מתוסף בעצם חלות החיוב בתשובה על החוטא, אלא רק שהתשובה (בגדר הרגיל שבה, שמתחייב בו בכל השנה מיד כשחוטא) בימים אלו "יפה ביותר ומתקבלת היא מיד"; וזה כיון שבעשרת ימים אלו הוא זמן מסוגל של "בהמצאו . . בהיותו קרוב", שמוזה באה התוצאה שעי"ז נתוסף תועלת (גם) בענין התשובה, ש"היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד". אלא הקושיא היא על חיוב התשובה ביום הכפורים דווקא].

יש שתירצו (וכ"מ מלשון החינוך מ"ע שסד ד"ה ועובר), שאכן חיוב התשובה חל כל השנה כולה. אלא שכל זמן שהאדם חי, אם לא שב בתשובה לא חשיב מבטל מצות עשה, שהרי ביכלתו עדיין לשוב (רק אם ח"ו מת בלא תשובה הוי מבטל מצות עשה). אמנם ביום הכפורים מתווסף חיוב שהתשובה תיעשה דווקא ביום זה, עד שמי שלא שב בתשובה ביום הקדוש נחשב למבטל מצות עשה.

אלא שמהדגשת הרמב"ם ש"יום הכפורים הוא זמן תשובה לב"ה, ליחיד ולרבים . . ולפיכך חייבים הב"ה לעשות תשובה . . ביום הכפורים" – שהדגשה זו נאמרה דוקא לגבי חיוב התשובה דיום הכיפורים – משמע, שכוונתו שמתוסף ביוה"כ בעצם חיוב התשובה, היינו שזהו סוג חיוב שהוא שונה במהותו מחיוב התשובה דכל ימות השנה, וחיוב זה חל עתה על הכל, שלכן "יום הכפורים הוא זמן תשובה לב"ה . . חייבים הב"ה לעשות תשובה", שיש חיוב מיוחד המוטל על כל יהודי דווקא ביום זה, מבלי הבט על מעשיו.

חיוב "וחטאתי נגרי תמיד" ביום הכיפורים

ביאור הדברים:

בכל ימות השנה, מה שמחייב את האדם לשוב בתשובה הוא מצב הגברא, שאם חטא ח"ו מיד חל עליו החיוב לעזוב את העבירה ולשוב לעבודת בוראו. ואזי אכן לא שייך לומר ש"חייבים הכל לעשות תשובה", כי אין הדבר תלוי אלא בכל חד לפום שיעורא דילי, בהתאם למצבו ולמעשיו.

אמנם, ביום הכפורים הזמן הוא הסיבה לחיוב התשובה, ולא מצב הגברא, ובמילא הדבר שייך לכולם, והוא "זמן תשובה לב"ה – ליחיד ולרבים . . חייבים הב"ה לעשות תשובה"; מכיון שזהו חיוב מחמת הזמן, אין בזה כל הגבלה והדבר חל על "הכל".

ואף שלכאורה עדיין תימה, היאך ייתכן לחייב את "הב"ה" בתשובה, והרי תשובה (כפשוטה) שייכת רק על חטא – זה גופא תירץ לנו הרמב"ם בהמשך דבריו בהלכה שלאחרי

זה: "עבירות שהתודה עליהם ביום הכפורים זה חוזר ומתודה עליהן ביום" כ אחר אע"פ שהוא עומד בתשובתו, שנאמר 'כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד'; וכיון ש"אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ), ובודאי חטא פעם אחת בחייו, א"כ, תמיד יש מקום לתשובה לכל אחד, דאף אחר שעשה כבר תשובה על החטא ההוא, מ"מ, "חטאתי (אע"פ שנתכפר כבר) נגדי תמיד", ועדיין מקום לחשובה, כשם ש"חוזר ומתודה עליהן".

והחילוק בזה בין יום הכפורים לכל ימות השנה הוא שכאשר סיבת החיוב לעשות תשובה היא מחמת מצב (חטא) האדם (שזהו גדר תשובה בכל ימות השנה, כנ"ל), הנה באם האדם לא חטא, או כבר עשה תשובה על החטא, וכבר נשתנה מצבו, אין עליו חיוב להתעורר בתשובה על חטא זה, אע"פ ש"וחטאתי נגדי תמיד";

וזהו בשאר ימות השנה, אבל ביום הכפורים, שחיוב התשובה שבו הוא מצד שהזמן מחייב תשובה, וחל חיוב על "הכל לעשות תשובה" – הנה אם בימי חייו הי' אי פעם ענין שעליו תתכן תשובה, חייב הוא לעשות תשובה ע"כ גם עתה, מכיון ש"וחטאתי נגדי תמיד", ובמילא יש לחיוב תשובה זה הבא מחמת הזמן דבר שיכול להתפס בו, ו"חייבים הכל לעשות תשובה", כנ"ל.

בחתולות דיום הכיפורים נדרשת דרגה חדשה בתשובה

ויומתק יותר ע"פ האמור בספר התניא קדישא (פרק כט), בביאור מה ש"אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד" – ש"אף שכבר עשה תשובה נכונה, הרי עיקר התשובה בלב, והלב יש בו בחינות ומדרגות רבות, והכל לפי מה שהוא אדם ולפי הזמן והמקום", ולכן כאשר האדם מתעלה לבחינה נעלית יותר בעבודת השי"ת, נדרשת ממנו "תשובה עילאה יותר, מעומק דלבא יותר".

וכמו כן הוא בנדון דידן, דמאחר וביום הכפורים היהודי מתעלה ממדרגתו בה עמד במשך ימות השנה, לכן אפילו על דברים שכבר עשה עליהם "תשובה נכונה", מ"מ ביום הכיפורים נדרשת ממנו תשובה נעלית יותר. ובסגנון אחר: מצד מצבם הנעלה של בני ישראל ביום הכיפורים, הנה גם על דברים שבמצב הרגיל והפשוט אינם נחשבים לחטא, הרי ביום זה נדרש לשוב עליהם בתשובה.

וזהו עומק דברי הרמב"ם שיום הכיפורים הוא זמן תשובה לכל, שחיוב התשובה ביום זה אינו נובע מצד מצב האדם החוטא, אלא מצד גודל מעלת היום, שהוא "זמן תשובה", שזמן זה מחייב את כולם, מבלי הבט על מעשיהם, לעשות תשובה ולשוב אליו ית'.

עצמו של יום מכפר

נוסף להיותו חלק מעשרת ימי התשובה, הכפרה ביום הקדוש
היא ענין בפני עצמו, ונעלה מענין התשובה

כיצד יש עשרה ימים "בין ר"ה ויוה"כ"?

כתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ו-ז):

אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה
ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר: "דרשו ה' בהמצאו"
.. יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה
לישראל. לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים.

הלשון "עשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים", מקורה בדברי חז"ל (ראש השנה יח, א.
יבמות מט, א. ועוד). ולכאורה היא תמוהה ביותר: הרי ראש השנה ויום הכפורים הם בכלל עשרת
הימים, וביניהם יש שבעה ימים בלבד?

ומזה מוכח, שבימים דראש השנה ויום הכפורים ישנם שני ענינים: בכל אחד מהם יש תוכן
מיוחד שהוא עיקר מהות היום, ובנוסף לכך הם חלק מעשרת ימי התשובה.

הענין העיקרי דראש השנה הוא "שתמליכוני עליכם" (ראש השנה טז, א. לה, ב), קבלת מלכותו
יתברך על ידי התקיעה בשופר. ואילו יום הכפורים כשמו כן הוא, "כי ביום הזה יכפר עליכם
.. לפני ה' תטהרו" (אחרי טז, ל), שהקב"ה קבע אותו כזמן מסוגל בו הוא מוחל ומכפר על
עוונות בני ישראל, כדלקמן.

ובנוסף לכך יש בהם גם עניין התשובה כבשאר ימים שביניהם – שלכן נכללים הם בעשרת
ימי תשובה.

[ועד שמצינו לדינא, שנשתנה אופן התשובה דר"ה ויוה"כ"פ, והוא אופן נעלה בתשובה,
שאסור שתהא מתוך עצב. לא מיבעי ראש השנה, שבו נאסר לומר וידוים כו' (שו"ע רבינו הזקן
או"ח סתקפ"ד ס"ב), אלא אפילו ביוה"כ"פ (שחייב בוידוי) – פסק אדמו"ר הזקן (או"ח סו"ס תר"י
(ממג"א שם סק"ה בשם ס' חסידים סתר"ט)): "הלובש שק מחמת תשובה צריך לפשטו ביוה"כ"פ
מפני שהוא יו"ט וצריך לכבדו בכסות נקי". פירוש, שהתשובה דיוה"כ"פ אסור שתהי' בסתירה
לזה שהוא יו"ט וא"א שתהי' נגד היו"ט שבו, ולפיכך אסור שיהי' לבוש ב"שק מחמת תשובה"].

והיינו, שבר"ה ויוה"כ"פ יש גם ענין התשובה, שלכן נכללו בעשרת ימי התשובה.

לאידך פשוט, שהענין העיקרי דימים טובים אלו הוא התוכן הפרטי של כל אחד מהם, ולא
זה שהם חלק מעשרת ימי תשובה. וזהו הטעם שנקטו חז"ל בלשון "עשרה ימים שבין ראש
השנה ליום הכפורים", כי אף שכל העשרה ימים הם ימי תשובה, ענין התשובה מודגש בעיקר

באותם ימים שבין החגים, משא"כ בר"ה ויום הכיפורים, שאין עיקר ענינם ענין התשובה, ולאידך גם ענין התשובה שבהם שונה היא ונעלה יותר מהתשובה שבשאר ז' הימים.

כיצד "עצמו של יום" מתקן את הנפש?

והנה, בנוגע לענייניו של יום הכפורים, מצינו מחלוקת תנאים: רבנן סבירא להו ש"יום הכפורים אין מכפר אלא לשבים", ואילו רבי סבירא ל' ש"בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יוה"כ מכפר" כי "עיצומו של יום מכפר" (שבועות יג, א). והרמב"ם פסק כרבנן, וכתב בלשון זו (לעיל פ"א ה"ג): **"עצמו של יום הכפורים מכפר לשבים"**.

מלשון הרמב"ם מובן, שגם לדעת רבנן, אין הפירוש דהתשובה היא המכפרת ולא "עצמו של יום", אלא גם רבנן סברי ש"עצמו של יום" הוא המכפר – דכפרה זו הבאה על-ידי "עצמו של יום", אין האדם יכול להשיגה באמצעות תשובתו; ולא פליגי אלא היאך זוכים לכפרת "עצמו של יום": לרבי הרי זה גם בלא תשובה, ולרבנן כפרה זו של "עצמו של יום הכיפורים" היא חלקם של ה"שבים" דוקא.

ונמצא, שהתשובה היא רק תנאי לפעולתה של הכפרה, בעוד גוף הכפרה נובע מעצם סגולת היום הקדוש.

ועפ"ז יוצא, שעניינו העיקרי של יום הכפורים אינו עבודת התשובה, אלא מה ש"עצמו של יום הכפורים מכפר" (אלא שללא חזרה בתשובה נמנע מהאדם לזכות לכפרה זו).

ולכאורה צריך ביאור: הפירוש בכפרה אינו רק שהקב"ה סולח ומוותר על העונש, אלא "כפרה היא לשון קינוח, שמקנח לכלוך החטא" (אגרת התשובה פ"א), דהיינו, שהפגם בנפש שנגרם כתוצאה מהעבירה על רצון ה', מתכפר ומתנקה; ואם כן, היאך נפעלת כפרת הנפש על-ידי "עיצומו של יום"?

דהנה, בשלמא העושה תשובה, ומתחרט על מעשה העבירה שעשה – הלא בזה מעביר את התענוג שהי' לו מן העבירה, ובכך מקנח ומנקח את נפשו מן הרע שנדבק בה. מיהו "עיצומו של יום" – הלא אין בו פעולת ניקוי וקינוח, כבחרטה ויודי; ואיך יכפר את הנפש מפגמי? ובשלמא מחילת העונש – שפיר אפשר לומר דיום הכיפורים מעביר את העונש; אבל היאך מסלק "עיצומו של יום" את הפגמים, דכיצד יתכן שיתוקן הפגם בנפש לא ע"י שהאדם משתנה בנפשו פנימה אלא מצד סגולת היום?

כאשר עצם הנפש מתגלה – הפגמים נעלמים

והביאור בזה:

בקשר של יהודי עם הקב"ה ישנן כמה דרגות: לכל לראש, על ידי שיהודי מקבל עליו עול מלכות שמים ועושה רצונו של מקום, הוא נעשה קשור ודבוק בקב"ה.

אמנם, בנפשו של יהודי יש קשר פנימי ועמוק יותר איתו יתברך מהקשר שעל ידי קבלת עול מלכותו וקיום המצוות. קשר זה בא לידי ביטוי בזה, שגם לאחר שיעבר האדם על ציווי הקב"ה ר"ל והסיר מעליו עולו – הדבר מיצר לו ומצער, עד שעושה תשובה על כך. ובהיות

שהתשובה באה מכח התקשרות שהיא עמוקה יותר בנפש מן ההתקשרות שע"י קיום המצוות, לכן יש בכחה לשבור ולהסיר את הפגמים שנוצרו בנפש ע"י עוונות אשר החלישו את הקשר הגלוי של האדם עם הקב"ה.

אך קשר זה הינו מוגבל עדיין, והוא תלוי בכך שיהודי יתעלה ויביא את נפשו ל'תנועה' של תשובה.

למעלה מזה יש עצם נשמתו של היהודי, שהיא חד ממש עם עצמותו יתברך. דכל איש ישראל מעצם טבעו ותולדתו, נשמתו היא 'חלק אלקה ממעל ממש' (כמבואר בתניא פ"ב), וגם כשהיא מלוכשת בגוף הגשמי הרי היא "חבוקה ודבוקה בך, יחידה ליחדך".

קשר זה, כיון שהוא קשר עצמי, בעצם קיומו של איש הישראלי, אינו מוגבל כלל, ואינו תלוי בשום הגבלה של מקום או זמן, של איכות או של כמות; קשר זה אינו בא לידי גילוי באמצעות איזו פעולה נפשית נעלית ככל שתהי', גם לא בתנועה דתשובה, ואינו נפעל באמצעות פעולה ועבודה. כי כל פעולות האדם, רמות ונעלות ככל שיהיו, מדורות הן, וקשר זה אינו מדוד ואינו מוגבל בשום דבר, והוא נמצא בכל יהודי באשר הוא.

קשר זה של יהודי עם בוראו, כשם שאינו נוצר על ידי איזו פעולה ועבודה, כך אין בכוחו של שום מעשה, חמור ככל שיהי', לפגום בו ולהחליש אותו. וזהו הענין ד"עצמו של יום הכפורים מכפר": ביום הקדוש מתגלה הקשר של בני ישראל לקב"ה מצד עצם נשמתם, המיוחדת בעצמותו יתברך. וכשמדריגה זו מתגלית, מתנקים הפגמים כולם מא"יהם וממילא. (ולא נחלקו רבי ורבנן אלא אם מוכרחת עשיית תשובה כדי לגלות דרגא זו. אך לכולי עלמא אין הכפרה נפעלת כתוצאה מהתשובה, אלא היא נובעת מעצמו של היום הקדוש בו מתגלה הקשר העצמי של היהודי עם הקב"ה).

ובזה יש לפרש את לשון הרמב"ם "והוא קץ מחילה וסליחה לישראל": דאין הפירוש בתיבת 'קץ' רק לזה שזהו זמן נקוב, בו הקב"ה קבע שימחל ויסלח לישראל; אלא כוונת הרמב"ם ב'קץ' בנדרון זה היא לנקודה הגבוהה ביותר שניתן להגיע אלי', המחילה והסליחה הנעלות ביותר שיכולות להיות לישראל, משום ש"עצמו של יום מכפר" על ידי גילוי הקשר העצמי של היהודי עם הקב"ה (ראה לקו"ש חכ"ט עמ' 523).

סיכום

מהמבואר בקונטרס זה עולה, שבלשון הזהב של הרמב"ם בהלכות אלו רמוזים שלושה עניינים ביום הכפורים, זה למעלה מזה:

לכל לראש, זהו אחד מעשרת ימי תשובה, בהם הקב"ה הוא בבחינת "בהמצאו" ו"קרוב", ולכן התשובה "היא יפה ביותר" (הן מלשון מתאים לשימוש והן מלשון יופי, כמבואר לעיל במאמר הראשון).

בנוסף לכך, ישנו חיוב מיוחד של תשובה ביום זה, שכן זהו "זמן תשובה לכל", ולכן יש להתוודות גם על חטאים שכבר שב מהם בשנה שעברה (כמבואר במאמר השני).

ולאחר מכן מוסיף הרמב"ם עוד ענין (כמוכח מכך שכתב זאת בוא"ו המוסיף), נעלה אף יותר, "והוא קץ מחילה וסליחה לישראל", שהכפרה אינה רק מצד התשובה שיפה ביותר ומחויבת מצד גדר הזמן, אלא היא מחמת סגולת "עצמו של יום", הקשר העצמי של ישראל עם הקב"ה.

שיחות קודש

דיברות קודש מלוקטים מהתועדויות רבנו בנוגע ליום הכיפורים,
עבודת התשובה ותפילות היום הקדוש

תוכן ענין הטבילה בערב יום הכיפורים – הקב"ה מטהר את ישראל!

הענינים, בה בשעה שעבר על רצון ה', ונעשה מורד במלכות [וענין זה הוא גם בעבירות קלות, כי, מצד הענין של קיום רצון המלך, בטלים החילוקים בין עבירות חמורות ביותר לדקדוק קל של דברי סופרים, שגם הוא ניתן למשה מסיני] - שזהו לפי שבטלה מציאותו הקודמת ונעשה מציאות חדשה ("אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים").

וכדי להיות מציאות חדשה - אין זה בכח האדם מצד עצמו, שאינו יכול לשנות את מציאותו ("איבערמאכן זיך אליין"), אלא בכחו של הקב"ה.

ונמצא, שהטבילה דערב יוהכ"פ שהיא "משום תשובה, כגר המתגייר" אינה טבילה במקוה סתם, מצד כח האדם בלבד, אלא ענינה של טבילה זו הוא - כדברי הגמרא בסיום מסכת יום הכיפורים ופרק יום הכיפורים (שזהו שמו של הפרק האחרון לפי כל הגירסאות): "מקוה ישראל הוי'... הקב"ה מטהר את ישראל", וכיון שהקב"ה הוא למעלה ממדידה והגבלה, פועל הוא על איש ישראל למטה שנעשה מציאות חדשה.

(י' תשרי תשכ"ז)

בנוגע להמנהג לטבול בערב יום הכיפורים, מביא רבינו הזקן (שו"ע או"ח סתר"ו סי"ב בטעם הב'), "שטעם טבילה זו הוא משום תשובה, כגר המתגייר", ולכן, "אפילו מי שטבל בערב ראש השנה, ולא ראה קדי אח"כ, צריך לחזור ולטבול בערב יום הכיפורים, משום תשובה".

כלומר: כל אחד מישראל, גם מי שהי' צדיק גמור בכל השנה כולה, צריך לטבול בערב יוהכ"פ, ועי"ז נעשה אצלו עילוי שלא בערך - שנעשה מציאות חדשה, "כגר המתגייר".

ולכאורה אינו מובן: הרי במשך כל השנה כולה הי' צדיק גמור, וא"כ, מדוע צריך להיות מציאות חדשה?!

אך הענין הוא - שצדיק גמור "אינו מגיע" לבעל תשובה ("ווי קומט א צדיק צו א בעל תשובה"?!...), שהרי מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו, והיינו, שלא זו בלבד שצדיק הוא למטה ממנו במדרגה, אלא שאין ביכלתו לעמוד שם; זהו ענין **ש"א בערך**!

וזהו כללות ענין התשובה, שעל ידה נעשה האדם **מציאות חדשה** - כמבואר בראשונים שזהו הטעם שמועילה התשובה לקנח כל

על חטא שחטאנו

"על חטא שחטאנו" – אין הכוונה לזולת אלא לעצמו

אלא הרע שבו עצמו, וכפירוש הבעש"ט עה"פ "תיסרך רעתך", שכאו"א מישראל הוא בדוגמת

...כבר אמרו חז"ל "כל הפוסל במומו פוסל"!
כלל הוא שהרע שאדם דואה בחבירו אינו

שאחו את ה"מחזור" על גבו של חבירו, ובשעת אמירת "על חטא" הכה על חטאיו של חבירו...

גם כאשר מכים על הרע של הזולת - טוען הוא - יכול הדבר להועיל לפעמים גם בנוגע לעצמו, דכיון שע"י הכאת הרע של חבירו ממעטים את כללות הרע בעולם, הרי במשך כו"כ שנים יפעל הדבר גם אצלו עצמו... אלא מאי, דבר זה ימשך זמן רב - לא איכפת לו...

(ש"פ ויקהל תש"ד)

"מראה" ("א שפיגל"), כמ"ש "כמים הפנים לפנים גו", וכשם שכאשר אדם מביט במראה, רואה הוא (לא את חבירו, אלא) את עצמו - כך כאשר אדם מביט בחבירו ורואה בו רע, אין זה אלא הרע שבו ("תיסרך רעתך").

אלא מאי, העובדה שאין האדם מכה את הרע שבו אלא רק את חבירו - הרי זה פשוט משום שלהכות את חבירו קל ונעים יותר ("ס'איז גרינגער און געשמאקער")!...

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם אודות אדם

על חטא שחטאט לפניך באונס וברצון

לא לחטא ב'חטא העגל' שוב!

ויש ללמוד הוראה בנוגע גם ל'חטא העגל' בדקות:

החטא והחיסרון הגדול שהביא לכל חטא העגל הוא החיסרון בקבלת עול מלכות שמים.

בתחילה הוא לוקח חתיכת זהב, קושרה במטפחת ומכניסה בחיקו ("אין זיין בוזעם קעשענע") - בתור מציאות בפני עצמו. הוא אמנם יודע ש"לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה" אבל אעפ"כ, מה איכפת לי' להקב"ה - טוען הוא - שיקח לעצמו איזו פינה קטנה ("א קליינע ווינקעלע") בעולם הזה הגשמי התחתון שאין תחתון למטה ממנו; הוא לא מבקש להיות "שותף להקב"ה במעשה בראשית" אלא רק פינה קטנה שבה יוכל להיות מציאות בפני עצמו...

בנוגע לחטא העגל מצינו שאף שבתחילה רק ה"ערב רב" השתתפו בחטא ובאופן החמור ביותר, הרי לאחמ"כ בנ"י עצמם נמשכו אחריהם, ועד לאמירת "אלה אלוקיך ישראל".

והיינו, שבתחילה רק מהנהן בראשו רק בשביל להשביע רצון הזולת (והוא עצמו לא חושב ומאמין בכך כלל), אך לאחר זמן קצר עושה זאת מרצונו שלו!

וע"ד פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר [מוהרי"צ] בפירוש "על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון", שבתחילה עושה זאת מ'אונס', אבל אח"כ הרי זה נעשה כבר "מרצון" - שרוצה שיכריחו אותו לעשות כן!...

הקב"ה נמצא אף ב'כיס שלו'!

וב'חיקו' ("אין זיין בוזעם קעשענע"). וא"כ גם כאשר יש לו כסף וזהב, אין לו להיות במעמד ומצב ש"עשיר יענה עזות".

[ואדרבה: עי"ז צריך לבוא לענין הביטול, כמו

אך הענין - שצריך לידע את האמת: שלא זו בלבד ש"הקב"ה עוזרו" אלא יתירה מזה - שכל מציאותו היא אך ורק מהקב"ה, כך שהקב"ה נמצא תמיד לא רק "לנגדי", אלא גם בתוכו

הזהירות אפילו בדבר קל, כיון שממנו אפשר לבא ח"ו לדבר חמור.

ובלשון הכתוב (ישעי' ה, יח) "מושכי העון (ממשיכים על עצמן את היצר הרע המסית על העוון" - מצודת דוד) בחבלי השוא ("בחבלין דקין וכמעט שאין בהם ממש") וכעבות העגלה חטאה ("לבסוף ממשיכים היצה"ר המחיטא בחבלים עבות שמושכים בהם את העגלה)". וכן"ל שהגיעו מענין קל וצדדי - לחטא החמור ביותר של חטא העגל.

(ש"פ השא חשב"ז)

שביאר אדמו"ר הזקן בתניא (אנה"ק ד"ה "קטנת") ש"בכל חסד וחסד שהקב"ה עושה לאדם צריך להיות שפל רוח במאוד, כי חסד... היא בחי' קרבת אלוקים... וכל הקרוב אל ה'... צריך להיות יותר שפל רוח... כל שהוא קמי' יותר הוא יותר כלא ואין ואפס".

וכפתגם אדמו"ר הזקן - שהקב"ה נותן לבני ישראל גשמיות, ובנ"י עושים מהגשמיות רוחניות.

וכן צריך ללמוד מזה עד כמה צריכה להיות

על חטא שמטאט לפניך צילר הרע

יצר הרע עצמו אינו רוצה!

עושה הוא מה שהקב"ה מצווה עליו לעשות; ואז מקבל גם היצה"ר את שכרו - כיון שעל ידו נעשתה עבודתו של יהודי לא בדרך של "נהמא דכיסופא", אלא ע"י יגיעה.

וכל זה - כאשר לא שומעים אל היצה"ר; אבל מי ששומע ליצה"ר, ופגם ועבר את הדרך - אזי החסרון הוא בשתיים: הוא עצמו לא קיים את הציווי "ובחרת בחיים", אלא הלך בדרך הלא נכונה; וגם היצה"ר אינו מרוצה ממנו, שהרי לא זו בלבד שלא יקבל שכר על כך שעל ידו באה טובה ליהודי, אלא הוא עוד יקבל "פסק"... כמו בכל ענין שמביא תקלה בעולם, כמ"ש "ואת הבהמה תהרוג", מפני שבגללה נכשל יהודי.

וזהו הטיעון עם היצה"ר: בשלמא כאשר מסית את האדם באופן שהאדם אינו שומע אליו - הרי זו חכמה גדולה; אבל כאשר עושה מלאכתו ובסופו של דבר שומע האדם אליו - הרי לא זו בלבד שהוא אינו מרויח מאומה, אלא אדרבה, שיקבל "פסק" על כך שעל ידו באה תקלה בעולם.

...היגיעה שצריכה להיות אצל כל אחד היא שאע"פ שרואה לפניו שתי דרכים, "את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע", מ"מ, "ובחרת בחיים", שאינו טועה, אלא בוחר בדרך החיים, וגם אם הדבר כרוך עם קשיים ויגיעה, אין זה מעכב אותו מהבחירה וההליכה בדרך שרוצה הקב"ה שילך בה, שזוהי דרך התורה והמצווה.

ובשביל שיהי' "יגיעה" - צריך להיות מישעה שיסית ויפתה אותו שלא לעשות כן (שהרי אם יהי' רק טוב בלבד, לא יהי' ענין של יגיעה) - שזהו היצר הרע, שמסית ומפתה את האדם, כדי שהאדם ימצא בעצמו את הכחות שלא לציית אליו, ולמרות טענותיו של היצה"ר, יבחר בדרך הישר, בלימוד התורה וקיום המצווה.

כוונתו של יצר הרע - שיתגברו עליו

מהי כוונת היצה"ר? - איתא בזהר ומובא בספרי חסידות שהיצה"ר בעצמו רוצה שלא ישמעו אליו, כיון שהוא יודע את המטרה האמיתית שבשבילה נברא - כדי לגלות את מעלתו של יהודי, שמבלי הבט על הקשיים,

מסית את היצר הרע על עצמו!

מגרה את היצה"ר, רח"ל, יותר ממה שהיצה"ר רוצה מצד עצמו!

וזהו גם המבואר בענין "צו" דרך ארץ", עול דייקא, שלפעמים הרי זה באופן שהוא **היפך השכל**, היינו, שאפילו שכלו הבהמי אומר לו שהוא עושה שטות וגורם רעה לעצמו, ואעפ"כ מצד הכבודות שבלבו - כמ"ש "ויכבד לב פרעה" "ולא שת לבו גם לזאת", ועד"ז בנוגע ל"פרעה" שבלבו - הרי הוא מגרה את היצה"ר לעשות היפך רצון הבורא, גם כאשר היצה"ר מצד עצמו אינו חפץ בכך.

וכפי שרואים שכאשר אינו יכול לעמוד בנסיון ונכשל ומילא את תאוותו, הנה לאחר שמיילא תאוותו, יש לאדם עצמו רגש של **היפך שביעות רצון**!

וכדאיאת בספרים שה"בחינה" לידע אם דבר מסויים הוא ענין של מצוה או ענין של עבירה, היא, רגש האדם לאחר המעשה, שלאחרי עשיית מצוה יש רגש של שביעת רצון, והפכו בעבירה, כיון שאפילו היצה"ר עצמו אינו מרוצה מכך ששמעו אליו!

(י"א שבת תשח")

...תכלית פעולתו של היצה"ר היא - שיהודי יתעורר ברגש של **צמאון** להקב"ה ("צמאה לך נפשי"), כיון שנמצא "בארץ צי" ועייף בלי מים", וכמבואר בתניא שזהו הטעם ש"זדונות נעשו לו כזכיות", "הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה זו", באופן ש"צמאה נפשו לה' כארץ עיפה וצי' . . . ביתר עז כו".

וא"כ, לאחר שיהודי הגיע כבר להדרגא ד"צמאה לך נפשי כמה לך בשרי" - שוב אין ליצר הרע מה להתערב, כיון שהוא עשה כבר את שלו... ואז פעולתו אינה אלא לעשות מחלוקת בין ישראל לאביהם שבשמים .

מהי הסיבה לכך שהיצה"ר בכל זאת עושה כן?

הרי זה ע"ד המבואר בפירוש הנוסח שאומרים ב"על חטא", "על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע" - כידוע הקושיא: הרי כל החטאים הם ביצר הרע, ומהו יחודו של חטא זה?

אלא שיש לפעמים שהיצה"ר עצמו אינו רוצה בכך, הוא עשה כבר את שלו, אלא שהאדם

"נעילה" - שאז נועלים את כל השערים, והקב"ה וישראל סגורים לבדם

שהתשובה לא תהי' עדיין כדבעי - היא רק בד' התפלות שכנגד ד' מדריגות נרנ"ח, אבל בתפלת נעילה שכנגד יחידה - ענין התשובה הוא תמיד בשלימות, כיון שבחי' היחידה היא תמיד בשלימות, והיא קשורה באופן תמידי עם בחי' יחיד, ולעולם אינה בשב"י (דלא כמו בחי' נרנ"ח, שאפשר שיהיו בשב"י)... וכיון שבחי' היחידה ישנה בכא"א מישראל, יכול להיות אצלו התעוררות בחי' היחידה, ואז מתבטלים כל המנגדים כו'.

ולכן בתפלת נעילה - שהיא כנגד מדריגת

ענינו של יום-הכיפורים הוא - עבודת התשובה. ההתחלה בזה - היא משקדש היום, ולכן אומרים וידוי מיד עם כניסת יום-הכיפורים; אלא שכיון שאפשר שהתשובה לא היתה מספקת עדיין, תקנו וידוי גם בתפלות ערבית, שחרית, מוסף ומנחה. וכיון שאפשר שגם בתפלות אלו לא הספיקה עדיין התשובה - ישנו ענין התשובה גם בתפלת נעילה.

והביאור בזה: חמש התפלות שביום-הכיפורים הם כנגד חמש המדריגות שבנשמה - נפש רוח נשמה חי' יחידה. והרי האפשרות

ושום טענות ומענות, אלא הקב"ה וישראל
סגורים לבדם ("דאָרטן איז פאַרשפּאַרט דער
אויבערשטער מיט אידן"), בחי' יחיד עם בחי'
יחידה, שהם תמיד מיוחדים.

ולאחרי תפלת נעילה, שענינה התעוררות
היחידה שהיא בשלימות בכא"א מישראל -
מכרזים "לשנה הבאה בירושלים".

(ליל ב' דחג הפסח תשס"ז)

היחידה - ענין התשובה הוא תמיד בשלימות,
וכמ"ש אדמו"ר האמצעי שבשעת תפלת נעילה
אפילו קל שבקלים שב בתשובה שלימה, כיון
שמצד ענין היחידה כל בני ישראל הם בשוה.

וזהו גם מה שתפלה זו נקראת בשם "נעילה",
מלשון נעילת שערים - שאז נועלים את כל
השערים ואין מניחים לאף אחד להכנס פנימה,
והיינו שאין נתינת מקום לשום מקטרגים

